Nazwisko KOŚCIAŁKOWSKA

Imiona Janina **Pseudonim** Jan Szeliga

Z domu Węgrzyńska

Data urodzenia 27.03.1915 **Miejscowość, kraj** Lwów

Data śmierci 23.07.2004 **Miejscowość, kraj** Lalaubière Francja

Lat życia

Adres cmentarza Lalaubière, Francja

Źródła: Archiwum Emigracji zeszyt 7-8 Toruń 2006

Archiwum Osobowe Emigracji im. B. Jeżewskiego Biblioteka Polska POSK w Londynie.

Zawód pisarka, malarka **Tytuły naukowe** .....

Rodzaj wojska ..... **Stopień wojskowy** .....

Odznaczenia .....

.....

Kościałkowska Janina z d. Węgrzyńska, pisarka. Urodziła się 27 marca 1915 r. jako córka Jana i Marii z d. Szeligowska. Program nauczania z zakresu szkoły podstawowej przerabiała prywatnie u swej babci Olgi Węgrzyńskiej zamieszkałej w Jaśle przy ul Czackiego /obok skrzyżowania z ul. Słowackiego/. Następnie uczęszczała do ośmioletniego Gimnazjum Żeńskiego im. Bł. Jolanty w Jaśle, które ukończyła w 1933 r. Już w szkole przejawiała talent pisarski. Prof. Stefan Język oceniając jej wypracowanie z j. polskiego odnotował: "nie mieści się w skali ocen". Przepowiadał jej karierę pisarską. Po maturze studiowała w Instytucie Sztuk Plastycznych we Lwowie, który ukończyła w 1939 r. Pod okupacją sowiecką pracowała w fabryce włókienniczej we Lwowie. Chcąc uniknąć grożącego jej aresztowania za odmowę pracy w "Czerwonym Sztandarze", uciekła ze Lwowa. Pragnęła zamieszkać w domu swej babki w Jaśle. Przedostając się na tereny okupowane przez Niemców znalazła się w pociągu przewożących ludzi na roboty do III Rzeszy. Stąd udało się jej zbiec w 1941 r. do Szwajcarii. W Bernie wyszła za mąż za attaché Poselstwa Polskiego. Rozpoczęła pracę literacką i społeczną. Została wiceprezesem Towarzystwa Polskiego, które skupiało zamieszkałą w Szwajcarii Polonię. Jako autor i dekorator teatrzyku polskiego organizowała i prowadziła spektakle, których celem była popularyzacja historii literatury polskiej. Opracowany przez nią spektakl nosił ogólną nazwę "Szlakiem Muzy Polskiej". Z tym programem objeżdżała obozy internowanych polskich żołnierzy i uchodźców oraz środowiska polonijne dużych miast. Tekst ten został później, wraz z opracowaniem scenicznym, wydany przez polską YMCA w Londynie w 1947 r. jako specjalny numer "Poradnika dla świetlic". Pracowała też przy organizowaniu imprez objazdowych przez Muzeum Polskie w Rapperswilu.
W 1945 r. wyjechała do Anglii. Pracowała w Londynie jako ceramiczka i pisarka. W 1946 r. ukazał się jej zbiór wierszy pod pseudonimem I. Wadwicz pt. "Poemat z dyliżansem" wydany przez Oficynę Tyszkiewicza w Nicei.
W 1948 r. wyjechała do Francji gdzie powtórnie wyszła za mąż za Wacława Zyndrama - Kościałkowskiego. Osiedliła się wraz z mężem w Wysokich Pirenejach. Nawiązała współpracę z emigracyjnymi czasopismami polskimi jak "Wiadomości", "Życie", "Tydzień Polski" /wychodzącymi w Londynie/, oraz "Ostatnie Wiadomości", wychodzące w Mannheim w Niemczech Zachodnich. Na łamach tych czasopism zamieszczała opowiadania i eseje. Niektóre z nich były wyróżniane i nagradzane z okazji konkursów literackich.
W 1967 r. została wydana w Londynie pierwsza powieść J. Kościałkowskiej pt. "Sprawa numer jeden". Od 1986 r. ukazały się kolejno cztery dalsze jej powieści publikowane w odcinkach w "Dzienniku Polskim" w Londynie pod pseudonimem Jan Szeliga. Były to: "Żółty pokój", "Jutro inaczej", "Trzeci od prawej" oraz "Ostatni weekend w Paryżu".
Kościałkowska współpracowała także z pismem francuskim "La Nouvelle République des Pyrénées" jako autorka opowiadań i refleksji nad życiem politycznym i stosunkami międzynarodowymi. Zajmowała się też problematyką roli wymiany studentów i kursów naukowych. Podróże do Szwecji, Anglii, Szwajcarii czy Austrii dostarczały jej niezbędnych materiałów. W 1969 r. po raz pierwszy w powojennych latach przyjechała do Polski. W późniejszym czasie miały miejsce dalsze wizyty w ojczyźnie. Ich następstwem była wydana w Anglii w 1988 r. książka pt. "Łódź bukowa". Wydawnictwo to zostało wznowione w 1992 r. przez Zakład Narodowy imienia Ossolińskich we Wrocławiu. Ukazywało wstąpienie J.Kościałkowskiej w nurt literatury krajowej.
Janina Zyndram - Kościałkowska uchwałą Rady Miejskiej w 1993 r. otrzymała tytuł Honorowego Obywatela Miasta Jasła.

'istoria filmu hebrajskiego, a w Polsce
go w Polsce.
:wale tłumaczył go. Według słów syna
ıczeń tego niezwykłego twórcy-stolarza
— zamordowanego na ulicach krakow-

ırawiedliwych Wśród Narodów Świata,
zaciągnął się Natan do tej ważnej dzia-
łług ustalonych regulaminów, nie zapo-
nego serca.
:" i przez tyleż lat był w tej gazecie sta-
elskich robotników — przestała istnieć,
„Nowinach-Kurierze". Pisał o nowych
miejscach na świecie; pisał o ciekawych
iach w Polsce, w Izraelu i na świecie;
źniejszością, był mostem między Polską

ierze" ukazał się fragment z autobiogra-
anie Grymek?, poprzedzony takimi oto

yle po nim zostało! Będziemy zasięgać

Miriam Akavia (Izrael)

ARCHIWUM
EMIGRACJI
ZESZYT 7-8
TORUŃ 2006

ości — podczas niebezpiecznej choroby,
owskiej, t. 1, przekład [L. W. Kondrato-
.ale: „Jeśli ktokolwiek gdy będę w grobie,
ę, com sam o sobie / Napisał w chwilach

JANINA KOŚCIAŁKOWSKA
(1915–2004)

Urodziła się 27 marca 1915 r. we Lwowie, jako córka Jana Węgrzyńskiego, adwokata i wicedyrektora Banku Hipotecznego i Marii z Szeligowskich. Do gimnazjum uczęszczała w Jaśle, tam uzyskała maturę w 1933 r. Studiowała we lwowskim Państwowym Instytucie Sztuk Plastycznych, w latach 1935–1939, na wydziałach malarskim i tekstylnym. W 1939, gdy wojska sowieckie zajęły Lwów, podała się za robotnicę i zgłosiła do pracy w fabryce włókienniczej. Otrzymała jednak wezwanie do podjęcia pracy w redakcji „Czerwonego Sztandaru", ale zdecydowała się nie respektować tego nakazu i zaczęła ukrywać się we Lwowie, by uniknąć represji, a zwłaszcza zagrażającej jej deportacji. W grudniu 1940 r. udało jej się wyjechać z rodzinnego miasta pod okupację niemiecką. Władze niemieckie skierowały ją do Weimaru, do pracy przymusowej. Korzystając z pomocy Stanisława E. Nahlika, attaché Poselstwa RP w Bernie, uzyskała dokumenty szwajcarskie i zgodę na opuszczenie Niemiec. W maju 1941 przybyła do Berna, w tym samym roku wyszła za mąż za Nahlika i odtąd, uzyskawszy status małżonki dyplomaty, mogła się poświęcić działalności społecznej na rzecz Polaków przebywających w Szwajcarii, zwłaszcza internowanych żołnierzy 2. Dywizji Strzelców Pieszych. Prowadziła teatr objazdowy, działała w zarządzie Towarzystwa Polskiego.

Jako pisarka debiutowała opowiadaniami, osnutymi na tle wspomnień z Niemiec, ogłoszonymi pod pseudonimem Ina Wadwicz we „Wiadomościach Polskich" w 1942 r. W maju 1945 przeniosła się do Londynu, w tym samym roku rozeszła się z mężem, nie akceptując jego decyzji podporządkowania się władzom warszawskim i powrotu do kraju. Związała się z Decorative Arts Studio Ltd., zajęła się malowaniem porcelany oraz projektowaniem druków reklamowych.

W 1948 r. wyszła za mąż za Wacława Zyndram-Kościałkowskiego i wraz z mężem osiedliła się w Laloubére w Wysokich Pirenejach we Francji. Otworzyła tam własną pracownię dekoracyjną, specjalizowała się w ręcznym malowaniu porcelany. W 1949 została członkinią ZPPnO. Współpracowała z „Wiadomościami", „Życiem", „Tygodniem Polskim", „Ostatnimi Wiadomościami" (Mannheim) i dziennikiem „La Nouvelle République des Pyrénées", wychodzącym w Tarbes, dla którego pisała opowiadania po francusku, pod pseudonimem Jibe. W 1991 r. została członkinią Stowarzyszenia Pisarzy Polskich.

Przez lata jej specjalnością literacką były powieści w odcinkach, pisane dla emigracyjnych czasopism, często pod pseudonimem Jan Szeliga. Poruszała w nich tematykę współczesną, łącząc poetykę powieści popularnej (kryminalnej) z tematami i artystycznymi rozwiązaniami właściwymi literaturze wysokiej.

Najważniejszymi literackimi dokonaniami Kościałkowskiej stały się jednak dwie najpóźniej napisane powieści: *Łódź bukowa* (Londyn 1988; Wrocław 1992; przekł. angielski A. Mariańskiej Londyn 1993) oraz *Bih me!* (Warszawa 2000). Pierwsza z nich, która przyniosła autorce nagrodę londyńskich „Wiadomości", jest *quasi*-pamiętnikiem, łączącym narrację wspomnieniową z kreacjami światów fikcyjnych. Bogaty w aluzje literackie utwór chętnie operuje cytatem i kryptocytatem, stylizacyjnymi nawiązaniami do staropolszczyzny oraz regionalnych i żargonowych odmian polszczyzny współczesnej. Język jest tu „gęsty", programowo „literacki" i „nieprzejrzysty". *Łódź bukowa* jest artystyczną „autobiografią" Drugiej Emigracji, narrator utożsamia się bowiem z emigracyjną społecznością, zacierając granicę między doświadczeniem indywidualnym a zbiorowym. Skomplikowana struktura czasowa powieści, na pozór będącej zapisem wspomnień z pierwszych lat wygnańczego bytowania w Londynie, umożliwia narracji objęcie wieloletniego procesu kształtowania się i duchowego dojrzewania Drugiej Emigracji, od zakończenia wojny po lata 80. XX wieku i napływ fali „nowych uchodźców" spod znaku „Solidarności". Wydarzenia z różnych lat trwają tu jednocześnie, uświadamiając że jedyną współczesnością w pełni dostępną świadomości wygnańczej jest teraźniejszość wspomnień; świat nierzeczywisty, kreowany przez umysł redukują-

cy swą aktywność do funkcji pamięci. Utwór jest udaną analizą literacką psychologii zbiorowej emigracyjnej społeczności.

Ukończona w 1988 r. powieść *Bih me!* ukazuje tę samą zbiorowość w świecie odmienionym po przemianach politycznych roku 1989 i lat 90. XX wieku. Weteranów Drugiej Emigracji łączy tu poczucie goryczy, a nawet odrzucenia. Czują się oni odtrąceni przez nową Polskę. Do kraju tęsknią, ale i lękają się go odwiedzać, wiedząc że III RP jest państwem niepodobnym do utraconej ojczyzny, której przez lata starali się służyć. Pisarka ukazała powieściowe postaci z dużym dystansem, nie szczędząc ironii, często podkreślając anachroniczność ich sądów i naiwność wyobrażeń. Jednak ten dystans jest również autodystansem, ironia — autoironią, bowiem poczucie wspólnoty narratora z opisywanym środowiskiem jest wyraźnie uwidocznione. Kompozycję utworu wyznacza porządek nawiązań do *Rozmów polskich latem 1983* J. M. Rymkiewicza.

Prócz powieści Kościałkowska pisywała też utwory dramatyczne — większość z nich nie doczekała się jednak publikacji. Po roku 1989 pisarka nawiązała żywy kontakt z instytucjami krajowymi, także z Archiwum Emigracji, odwiedzała Toruń, przy okazji odwiedzin rodziny w kraju.

Janina Kościałkowska zmarła w Laloubére 23 lipca 2004 r.

Wacław Lewandowski (Toruń)

JANINA KOŚCIAŁKOWSKA

PAMIĘTNIK LITERACKI TOM XXX 2005 T.

Ur. 1915, zm. 23 lipiec 2004, pochowana na cmentarzu Laloubiere, Francja

Prozaik, dramaturg. Podpisywała czasem swoje utwory jako Węgrzyńska–Kościałkowska. Używała pseudonimów: Ina Wadwicz, J. M. Wadwicz, Jan Beliwar, Jan Szeliga, Janina M.Wadwicz, Janina Nahlik, JIBE, Nina Nahlik

Urodziła się 27 marca 1915 we Lwowie. Była córką Jana Węgrzyńskiego, adwokata, wicedyrektora Banku Hipotecznego we Lwowie i Marii z Szeligowskich. Uczęszczała do Gimnazjum im. Błogosławionej Jolanty w Jaśle. W lipcu 1939 otrzymała dyplom Państwowego Instytutu Sztuk Plastycznych we Lwowie. Pod okupacją sowiecką pracowała do 1941 jako robotnica w fabryce włókienniczej. Zagrożona deportacją przedostała się na teren Generalnej Gubernii, skąd została wywieziona na roboty przymusowe do Niemiec i przydzielona do pracy w drukarni w Weimarze jako projektantka reklamy handlowej. W 1941 udało jej się przedrzeć do Szwajcarii gdzie rozpoczęła pracę literacką i społeczną. Była m.in. założycielką polskiego teatru objazdowego z siedzibą w Bernie, który prowadziła jako autor, dekorator i reżyser, do 1945. W tym też roku wyszła za mąż za Stanisława Nahlika, sekretarza poselstwa R.P. w Bernie.

Należała do Zarządu Towarzystwa Polskiego w Bernie.

Od 1945 do 1948 mieszkała w Londynie, została członkiem Z.P.P.n O. W 1949 przeniosła się na stałe do Francji. Otwarła tam własną pracownię malarską. Powtórnie wyszła za mąż, za Wacława Zyndrama–Kościałkowskiego i osiedliła się w Laloubiere w południowej Francji. Została stałym współpracownikiem dziennika La Nouvelle Republique des Pyrennées; w 1991 – członkiem S.P.P.

Wiersze, prozę oraz recenzje literackie publikowała w licznych emigracyjnych czasopismach. Była laureatką konkursów literackich ogłaszanych przez czasopisma bądź instytucje.

Zdobyła m.in. nagrodę ZPPnO za utwór dla dzieci „Bajka o stuku puku", w 1951 oraz londyńskich „Wiadomości" w 1980 za esej „Najjaśniejsza". Jest autorką 16 dzieł literackich, poematów i utworów dramatycznych, poczynając od „Szlakiem Muzy Polskiej" (dzieje literatury polskiej inscenizowanej) opublikowanego w Szwajcarii w 1943, a kończąc na „Łodzi bukowej" (wspomnienia) opublikowanego przez PFK w 1988.